

hoeven 2

In het laatste nummer van Meta trekt 'C.A.Z.' zijn bewering in dat *hoeven* alleen met een ontkenning zou kunnen voorkomen. Hij doet dit voornamelijk op grond van de volgende zin:

- (1) Je hoeft alleen f 2,50 voor onkosten te betalen

Het is duidelijk dat we aan de oppervlakte van zin (1) inderdaad geen negatie-element als *niet* en *geen* vinden of een bijwoord dat met een negatie-element is 'samengesmolten' zoals bijvoorbeeld *nergens* of *niemand*. Omdat zowel grammatika's als woordenboeken over het algemeen beweren dat *hoeven* alleen mét een ontkenning kan voorkomen lijkt zin (1) me 't nader bekijken wel waard.

Kraak (1966:89, 101) neemt aan dat de verzameling zinnen van het Nederlands uit twee even grote deelverzamelingen van resp. positieve en negatieve zinnen bestaat. Dit betekent dat aan elke positieve zin één en niet meer dan één negatieve zin beantwoordt en omgekeerd.

Wanneer zin (1) nu inderdaad een positieve zin is, dan moeten we hem volgens deze theorie negatief kunnen maken:

- (1a) Je hoeft alleen *geen* f 2,50 voor onkosten te betalen

Dit kan!!

Een andere mogelijkheid om te onderzoeken of een zin positief of negatief is, is samentrekking. Samentrekkende nevenschikking, waarbij in de tweede zin *evenmin* voorkomt is alleen mogelijk als de eerste zin negatief is.

- * (1b) Jij hoeft alleen f 2,50 voor onkosten te betalen en ik evenmin

Dat kan niet!!

Uit (1a) en (1b) blijkt dat de zin van C.A.Z. zich inderdaad zo gedraagt als een positieve zin betaamt.

Het W.N.T. noemt echter onder het hoofdstukje *hoeven* als een van de gebruiksmogelijkheden van het transitieve *hoeven*: 'In bevestigende zinnen met *slechts*, *maar* of *alleen* (woorden, waarin een ontkenning zit opgesloten)'. Dat in *maar*, ontstaan uit *ne ware*, een ontkenning zit is etymologisch aanwijsbaar, voor *alleen* en *slechts* heb ik echter niets in die richting kunnen vinden.

Wat betreft de betekenis komen *slechts*, *alleen* en *maar* m.i. wél overeen. Alledrie geven aan dat de te+infinitief+object bij *hoeven* het enige is dat ie-

mand moet doen of dat het object bij *hoeven* het enige is dat men verlangt.

- (2) Zij *hoeven alleen* voor lichte zonde penitentie te doen
 (3) Het *hoeft* u *maar* één woord te kosten om mij gelukkig te maken
 (4) Ik *hoef alleen* soep

Dat *alleen*, *slechts* en *maar*, hoewel ze geen negatie-element 'aan de oppervlakte' vertonen, toch in zinnen met *hoeven* gebruikt kunnen worden laat zich m.i. als volgt verklaren.

In de tijd dat het gebruik van *hoeven* verschoof van zowel in positieve en negatieve zinnen naar alleen maar in negatieve zinnen, werd *maar* nog als negatief gevoeld en werd daarom gebruikt in zinnen met *hoeven*. Naar analogie hiervan werden *slechts* en *alleen*, die ongeveer hetzelfde betekenden ook in zinnen met *hoeven* gebruikt.

In het Nederlands van nu heeft *hoeven* de betekenis van *verlangen* of *moeten*. De betekenis van *niet moeten* kan ook gerealiseerd worden door *niet hoeven*. In veel gevallen 'klinkt' m.i. *niet hoeven* echter 'prettiger' dan *niet moeten*.

- (5) Ik *moet geen* soep
 (6) Ik *hoef geen* soep

Ik vraag me dan ook af of in de door C.A.Z. aangehaalde zinnen (7-8), waarin *hoeven* z.i. alleen gebruikt wordt omdat de retorische vraag een ontkenning

- (7) *Hoeft* dat nou allemaal?
 (8) *Hoeven* we daar eigenlijk wel heen te gaan?

impliceert, *hoeven* niet óók gebruikt wordt omdat het een minder sterke dwang uitdrukt dan het alternatief met *moeten*, en derhalve 'aardiger klinkt'.

Omdat de meeste mensen nu eenmaal graag aardig willen lijken is het m.i. niet ondenkbaar dat t.z.t. *niet moeten* altijd door *niet hoeven* vervangen zal worden en dat misschien *hoeven* ook in sommige gevallen in niet ontkenkende zinnen de plaats van *moeten* zal gaan innemen.

Marinel Gerritsen

Bibliografie

Kraak, Dr. A., *Negatieve zinnen*, een methodologische en grammatische analyse 1966.